

WWW.UNILIB.RS

Бр. 13 и 14.

ПРИЯТЕЉ

Год. II.

СРБСКЕ МЛАДЕЖИ.

Додатак Школског Листа.

I. ИГРЕ И ЗАБАВЕ

ЗА РАЗВИЈАЊЕ ТЕЛЕСНИ И ДУШЕВНИ СНАГА.

Шта је ладно а шта је топло?

(Физикална игра).

Стави на стол три чиније. Успи у средњу млаке воде, у крајњу једну најладније а у другу вреле, па онда тури једну руку у ладну, а другу у врелу или топлу воду, подржи мало, затим тури обе руке у средњу чинију, да се увериш, шта је ладно, а шта топло, и како је наше осећање од топлоте и ладноће нестално и варљиво; учиниће се иста она вода у средњој чинији на једној руци топла, а на другој ладна. Зато се сигурније мери топлота само термометром.

На што је шта.

(Игра за залог).

Сви од друштва седе у колу. Један зада неку ствар, коју оће, нп. ватра, вода, ваздух, земља, животно кое, дрво, воће, жито и друго, и сваки од друштва мора казати по нешто, на што је та ствар користна, или штетна. Што је старед речено не сме се по други ред казати. Ко не уме ништа да каже, даје залог.

Рачунске игре.

ПОГОДИТИ ЗАМИШЉЕНИ БРОЈ.

Нека ко замисли број који оће, с. п.	6
Томе нека дода 1, имаће	7

WWW.UNILIB

Тай нека умножи трипут, биће	21
Томе нека дода 1, биће	22
Томе нека дода замишљени број, биће	28
Сад нека каже колико има свега, и одби од тога 4, па што оста- не подели са 4 и добићеш замишљени број.	

Решенѣ Рачунске игре у бр. 11. и 12.

1.	58.	62.	5.	4.	59.	63.	8.
16.	10.	54.	53.	52.	51.	15.	9.
48.	47.	19.	20.	21.	22.	42.	41.
33.	39.	27.	28.	29.	30.	34.	40.
25.	31.	35.	36.	37.	38.	26.	32.
24.	23.	43.	44.	45.	46.	18.	17.
56.	50.	14.	13.	12.	11.	55.	49.
57.	2.	6.	61.	60.	3.	7.	64.

II. НАУКЕ.

Успомена

на

ВЛАДИКУ ПЛАТОНА.

(Примљено у „Венцу,“ и словљено на свечаности Платоновой 29. Јунија
о. г. у Сомбору.)

Туга е пустош црна, празнина, сетна, тия,
По којој чемер горки теретне боле вия,
По чијем прином пољу све сами пелен расти
У чијем мрачном крилу никакве нема слати.
Па така кобна туга, такови црни яди
У целом личном Србству ево се сад усади,
Да му из бистра ока низ полѣ лица бледи
Теретним својим болом последню сузу цели.
Па у тој вельој тузи сад Србин кука, жали
Што му смрт ледна у гроб врснога мужа свали. —
А ко то беше Србу толико драг и мио? — — —
У едном мрачном гробу сред гробља црна, пушта,
Где смртна гроза дрема, где влада тама густа:
Ту мртав лежи, труне добротвор врсни, стари
Коим Србинство наше свевишњи Бог обдари;

Ту отац Србчади лежи, пастир дрховни, врли,
 Сву дику, славу нашу, тај црни гробак грли,
 Та све нам у тај гробак однесе смрт смиона,
 Ёр туде кости леже племенитога Платона. — — —
 Колика силна добра учини Платон нама,
 То рећи я не умем, то зборе дела сама,
 Коя е Србству своме чинио неуморно.
 Силеним своим благом, кое му народ даде,
 Подигао е многе сјине и дивне зграде;
 Узвисио е силне и свете жртвенике
 На коим Србу трепте сретног живота слике,
 На коим с' наша сјина огледа веля срећа,
 Што ће му име славит' кроз многа столећа.
 Он мете темель чврсти србском просветном дому
 Где ће се младеж србска, нада живота нашег,
 Учити свему добром, красном и корисному.
 Са своим родољубљѣм подиже србско име
 А туђину е стер'о маглину црне тмине
 Да и он видет може да Срб још нив пао,
 Да јоште нив сасвим клој'о и прецветао,
 Него да и он има у своме роду люди
 Коима срце биве за род у врели груди,
 Кои су цело благо готови жртвовати
 Па и сам живот драги кои ће за род дати
 Само да тиме срећу узвисе роду своме;
 Па тако и он беше. што е у гробу томе.
 Но да л' е Србству своме ревносно помоћ пруж'о
 Ђдино само мноштвом силеног свога блага? —
 Да ли заслужи вечну успомену тек тиме
 Да му Србинство слави до века свето име? —
 Не, нив само тиме! — —
 Душа му јоште беше преиспуњѣна жаром
 А задахнута светим, небесним, божијим даром,
 С коим е роду своме нове дизао жртве,
 Кое најцрња доба не могу да умртве,
 Кое ће душу Србства све више сваким даном
 Питат' и ранит' силно душевном благом раном.
 Нѣгове силне књиге, сведоци труда веля
 Где се огледа мноштво нѣгових лепих желя
 Да се Србинство храбро и душом својом крепи.
 Те дивне књиге
 Побожност свету крию у сваком слову своме
 Коју е улиг' хтео свом Србству миленоме.
 Оне су доказ живи и сведок постојани
 Нѣгове силне жудић, нѣгове чежић праве
 Да се побожност света у народ нѣгов стани;
 Да своје православљѣ, да веру своју штуе
 Догода живо срце у грудма куцаг' чув. —
 Но још му едно дело у венцу славе сјае

Што ће у успомени нашој да вечно трае.
 Са овог светог места, с катедре дома тога
 Науком својом благом учини добра многа
 Учећи младеж нашу оној науци светой
 С којом му ученици у јавном делу своме
 У сретан живот могу подићи народ свой.
 А да му овај завод до смрти беше мио,
 Да е старанџм своим над њиме свагда бдио
 О томе сведок нек е последња жртва врла
 Коју подиже Србству душа му неумрла. —
 Таким пожртвованџм у трудни големой
 Дел'о е Платон седи за мили народ свой. —
 Па ето баш нам данас Господ с небесног трона
 На велю срећу нашу даде врлог Платона;
 Баш нам свевишњи Господ у данашњему дану
 Указа наду нашу, звездицу обасјану
 Која е својом зраком гонила сваку таму
 Те е Србинству славном слала благодет саму;
 Та данас Платон врли у данашњему дану
 Увиде првог пута светску дивоту сјану!
 А сад га више нема, с овог е света нест'о
 Нџговой красной души већ е у небу место;
 И тело ће му у прах претворит' тама клета,
 Све ће му нестат' брзо што е од овог света,
 Но добротворна само нџгова славна дела,
 Што ће ко сунце сјати сред ведрa неба бела,
 Која е миш'цом својом просип'о изобилно
 У успомени рода учврстиће се силно;
 И кадгода се кои Србин на нџга сети
 Са благодарним срцем име ће да му свети;
 Успомена ће света нџгова да се слави
 Докгод на земљи овој узживи Србин прави,
 Па зато нек с' и код нас у данак славе ове
 Усрдна благодарност код сваког сад одзове,
 Па рецимо му скупа у место Србства мила:
 „Успомена ти вечна, а земља т' лака била!“
 Мита Нешковић.

Д р в а.

(Басна.)

Уз неки зид стаяху многа кржава дрвца обрезана и ошишана и на стотину места повезана и испрекивана, чуда и наказе овога света. Њих опази раст, па зачуђен упита: Ако Бога знате, ко вас тако нагрди. Човек, рекоше дрвца. И ви то напустисте? упита их далџ. Док још деца биясмо, дође лукаво нама, те нас повеза и испресавија, па ето шта од нас изађе. — Да може и добра човечја душа и снажно срце сломићно бити и изопачено, показую они, кои хрђавим учительима и свештеницима у шаке дођу.

Псаменит.

(Около 520 год. пр. Хр.)

Последњи од старо-египатских фараона, царева, беше бедни Псаменит. Њѣга стиже жалостна судбина. На персијском престолу беше Камбис, син великога Кира, али на славнога оца свог ни налик. Камбис предузе, да големом персијском царству присвои и Египат, те диже велику войску, и овога мирнога и безазленог фараона надби и зароби. Ђдна битка, па край Фараону и Египту. Крвник Камбис да се још покаже, да њ он господар и победитељ, даде овога мирнога старца у гвожђе оковати и у тамницу врћи, па нареди, да из тамнице гледа, како њѣгове и првих египћана кћери као ропкинѣ мораху непријатељу у табор воду носити. Кад бедне девојке мимо ове тамнице пролажаху, где им оцеви у гвожђу лежаху, плакаху оцеви и кћери да се лелек до неба чујше, сам Псаменит земљи обореном главом нит гледаше, ни сузе пушташе. Мало затим проведоше непријатељи 2000 заробљених првих египатских младића, на штранѣгама око врата и уздица у зуби, терајући их на губилиште. Псаменитов син беше међу њима први. Закукаше из тамнице старци, као да им препуче срце, сам Псаменит земљи обореном главом нит гледаше, ни суза пушташе. Најпоследе прође и Псаменитов највернији слуга и пријатељ, старац, ком Персијанци по заповести Камбисовой све отеше и натераше, да дрхћући од чадора до чадора ићи мораше просећи залогай леба. Кад ово опази Псаменит, удари се руком по глави и врисне у плач, а сузе потоком полетеше. Дознавши за то Камбис, даде га одма предасе извести, па запита: што се заплака за слугом а не за кћерима и рођеним сином? Псаменит одговори: беда моих рођених и туга за њима толико њ велика, да немам ни суза ни речи за њих, али их имам за слугу, кой после дуге верне службе за цара сад у старости онако од глади пада. Речи ове дирнуше и ону зверску душу у Камбису, те опрости Псаменита и заповеди, да и сина њѣгова поштеде, али за овога већ доцно беше, ер њѣга првог погубише.

К р а ђ а.

(Приповедка.)

Уморен од пута стане трговац неки у пољу под Цариградом не далеко од једне страже, па привеже за дрво своје кљусе, на којем много

благо имађаше и легне, да преноћи. Кад јутро освану, али нема ни кљосета ни блага. Устрашен брже оде цару тада владајућем Сулеману и потужи се. Цар рече: Кад већ близу страже дође, зашто не учини и оно неколико корачај, те ти неби нестало ни коња ни блага. Плачући одговори трговац: Велики царе! зар сам се смео посумњати од ноћи у земљи, којом ти владаш! — На ову реч трже се цар, па рекне: а ти иди, па ћеш и ноћас код истог дрвета преноћи. Тако би. Кад јутро освану, и трговац се трже од сна, ал ту стаяше кљосе исто онако привезано, као што га привеза он, и натоварено истим оним благом, као што га натовари он; а о дрвету висаше мртав лупеж, код крађу учини, али више не дочека дана. — Онаких дрва има још много, малих и великих, по свима крајевима.

На чему стои земља?

(Од А. Иванова,*) с руског посрбио I. Лепави.)

Ј се већ мало умирим, почнем сам манђ размишљивати, почнем лепше слушати и служити, и за то су ме манђ били. Али то нисе дуго трајало. Кроз цео едан месец догађало се са мнош све ковшта, или прекипи самовар**) или неочистим господинове чизме, или напуним бурмутицу дуваном уместо бурмутом. А то све због тога, што се у мою главу увукла нова несрећа: Е, мислио сам, ево ти сам већ дознао, да е земља округла; но на чему она стои, како се држи? Све то ја још не знам. Истина, ја сам чуо много пута од наших селяка како се наша земља држи. Чуо сам, да има риба кит, која лежи на мору океану, и на тој риби стои земља, и кад се риба кит макне одма се затресе земља; а кад плъсне репом воду, одма пада киша. Али се томе не може вђровати, зато ер су и кит и океан сами на земљи, а не земља на њима. Да се земља тресе од кита, то би се сва земља затресла у едан исти мах, кад се он помакне, а међу тим тресла се еданпут земља у нашем селу, а из Петрограда пишу моме господину да се тамо нисе земља тресла. Па тако исто чини ми се да и киша пада из облака, а не из мора; та ено кишњица нисе слана, као што е слана морска вода. Други су ми приповедали, да земља стои на слону, а слон на корњачи. Али какав би ту требао да е слон, који би одржао на себи таку страшну величи-

*) Ово е наставак из „Приповести о небу и земљи,“ бр. 5, 6, 7 и 8, овога Листа.

**) Руска справа, на којој се кува теј (чай).

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ну, као што је наша земља, чий је појас 37.000 врсти дугачак. Такога слона не може бити; па нема ни таке корњаче, која би одржала на себи такога грднога слона и сву нашу земљу. Осим тога слонов и корњаче, као и китови живе и сами на земљи, дакле како се може на њима земља окретати? Но међем случај, да земља стои на слону, а слон на корњачи, ал' на чему онда стои корњача? И под њу треба штогод подметнути; после под то „штогод“ опет јошт што друго, и тим подупирачима неће бити краја. Све сам ја то одавно чуо, али сам мало томе вјровао. Понеки пут, гледајући на облаке, мислио сам, да земља није ничим подупрta, да она стои сама собом, без подупирача, на ваздуху, као што стои и облак. Али је облак лаган, па зато и стои на ваздуху; али како може стајати тако великачко чудо, као што је наша земља?

Ја се ту никада неби досјетио, те ми опет неби остало ништа друго, него да опет одем свештенику, само да нису били близу празници, и да није дошао син мога господина из школе. Он је волио са мном подиванити и свагда је и сам започинио; када се ми разговарасмо, ја навалим на њега са питањем на чему стои земља? О чему се она држи на свјету?

— „Ти знаш, да је земља магнет за човека и све што живи на њојзи. Видиш тако и сунце је магнет за сву нашу земљу. Сунце притеже њу к себи и зато она може стајати без подупирача. Сунце земљу држи.

— А зашто то сунце не притегне земљу сасвим к себи, како се она не приљпни сунцу, као кључ к магнету?

— Зато, одговори он, што и камен не пада на руку, кад је он привезан на концу, за који ти вучеш к себи, кад се камен врти око руке. Да земља престане ићи око сунца, тада би се одма приљпнила к сунцу, као што се приљпни кључ магнету, као парче артие к печату, као ноге човека к земљи; па када би се приљпнила, може бити да би сасвим и изгорела.

Само ми је било зачудо, како да малено сунце може привлачити таку велику величину, као што је наша земља? Но хвала моме маломе господину, који ми је и ту помогао, и баш сам се стидио кад ми каза, како се ја и сам томе не досјетих. Сунце се само чини да је тако малено, а оно сасвим није тако. Оно се чини да је мало веће од наше чинице, зато што је оно далеко од нас. Ја сам и сам знао, да издалека свака ствар изгледа много мањом, него што је. На пример: ја сам виђео, кад су донели крст на нашу звонару, и. док га нису метну-

ли на ню, био е већи од свакога човѣка; а када погледам на пѣга сада, чини ми се да е јоште мањи од мене (а треба да знате, да я нисам врло висок). Крст е тај само осам сажњѣва *) над земљом, па како се он много смањио; шта би било да га подигну на једну врсту у висину? Тада би га ми сасвим изгубили из очию. Сунце одстои од земљѣ не на једну врсту, ни на две, па и ни на иљаду, него на много милиона врсти. То пише у свима књигама, рече ми мой млади господин, па и свештеник е исто тако мени говорио. Истина да сам се я и после тога сумњао, о томе да ли се може измерити на колико врсти одстои сунце од земљѣ; како ћемо га мерити, кад се до сунца не може ни долетити, а немо л' попети се. Они говоре, да памет може до пѣга доледити, т. е. да има така наука, која може измѣрити. Земљомер може измерити цркву, кућу, звонару и издалека, т. е. да не дође к њој близу; он може примѣрити, кад е кућа преко рѣке или каквог љезера: он само гледа на ню и пише нешто на артии; а када сврши своју радњу, он ће ми казати, колико е у звонари или кући хвати (сажѣна) ол' аршина, па ма да се ти попнеш на ню нећеш е лепше измѣрити. Каогод што земљомѣри мѣре земљу и све што се налази на њојзи, тако исто мѣре и небо и све што е на њѣму. Ево су они измѣрили, да сунце од земљѣ одстои на неколико милиона врсти; измѣрили су, да е оно не само веће од земљѣ, него да е баш пет хиљада пута веће од земљѣ, т. е. требало би сложити по' милиона оваких земаља, као што е наша земља, па да изађе само тек једно сунце. Ето ти га јак! Лако е рећи: пет стотина хиљада земаља! Ево где ћеш наћи премудрости створитеља; наћи ћеш преблагога Бога, који е створио така грдна небеска тѣла. После овога нетреба се чудити, како сунце притеже нашу земљицу, која е наспрам пѣга као мрвица хлеба. Да, сунце може притегнути и одржати и двадесет таквих тѣла, као што е наша земља. Ту не треба никаква дирекцја, ни кита, ни слона, ни ти корњаче. Господ се умудрио и без њи. Силом својом, која се не може видети, држи он све као што треба.

Јдан несрећник уочи нове године.

(По Жан Полу.)

Јдан човек стаяше о поноћи уочи нове године на прозору свом и гледаше неспокойно и очайно час непокретно небо,

*) 1 сажѣнь има 3 аршина или 7 стопа; 500 сажњѣва чине 1 врсту.

WWW.UNILIB.BG

час мирну земљу, на којој ямачно нико тако неспокоян и тужан не беше, као он што є. — Гледао є гроб свой пред собом, кой не беше више зеленилом младости, већ снегом старости застрт. Очајно є посматрао сав свой доякошњи живот, па є увидио да є на ниви богатог свог живота пожнѣо сам грех и болест, и таке пороке, кои му тело разоршише, душу опустише, прса отровом напоише, а старост горким каянѣм зачинише. Дани младости облећаху около нѣга као каква страшила и чудовишта, па га грозно опоминяху на оно приятно јутро, кад га є отац извео на раскршће живота, с ког десна стазица води на мирно и непрегледно полѣ добродѣтели, на полѣ на ком вечито сунце сјає, и на ком анђели божии живе; а лева стазица води у понор и развалину порока и известне пропасти, у мрачну пећину, са ког ледених зидина отров каплѣ, по којој гує и якрепи пузе тражећи себи плѣна.

На прсима му є змија до змиє висила, уста му пуна отрова беху и већ знађаше саде, где є био.

Без чувства а тугом и жалошћу обтерећен уздахне он и повиче: „О небо, небо, поврати ми још једном младост мою! О драги отче мой, одведи ме још једном на оно раскршће, да другиче бирам!“ —

Ал драги родитељ нѣгов већ се одавно упокојо беше, а дани младости нѣгове тамо одлетеше, од куда се никад више не враћају. Опажао є више пута свећу варалицу како над барицама светлуцајући трепти и набрзо се угаси, па є уз сваки пут тужно повикао: „то су мои изгубљени дани!“ Опасио є како звезда с неба пада и блистајући се исчезава: „То сам ја“ — говораше крваво му срце, а зуби кајаня угризаху му све дублѣ у развалѣне ране уз тако сећанѣ.

У том заносу привиђаху му се месечњаци по кровови, привиђаше му се ветренича, како є дигла своя огромна крила, — као да му поразом грози, а у празној кућерини — у којој мртва тишина влада, привидило му се да є заостала нека личина, која као да све више и више нѣгов облик на себе узима.

Баш кад му највећа страшила на очи стадоше излазити, зачу се нека свирка која є „нову годину“ поздрављала. Умплини звук те свирке ублажи га малко. Дошавши к' себи, погледа унаоколо, сети се своих некадашњих пријатеља, кои су сада и болји и срећнији од нѣга, кои су учители на земљи и родители срећној деци, кои су благословени од Бога и награђени за своју честитост и ваљаност, па уздишући рекне: „О,

и ја бја могао као и ви, ову прву ноћ наступајуће нове године сладко и спокојно проспавати, да сам хтео!“ „О, најсрећнији би ја био, — драги мои родитељи — да сам ваше желѣ — које ми о новој години подносисте и ваше мудре савете усвајао и по њима се владао!“

У том грозничавом сећању на своју младост — оно златно доба живота свог — причини му се, као да се она личина, која е на се узела њѣгов лик, из гроба подиже и исправља.

Већ више није могао ту утвару гледати. Потоком му сузе потеку из очию; и он још еданпут неспокојно уздане па повикне из свега гласа: „Поврати ми се, поврати младости моя!“

И заиста, младост му се на мах поврати; ер он е страоту ту само снιο, он е још млад био! —

Све е као што видиш мили читаоче! сан био; само њѣгова заблуда, њѣгов порочан живот није сан, већ јава. Но он благодари Богу, што ће још као млад сићи с пута заблуде и греха, па ће ићи у будуће оним путем, кој ће га одвести на полѣ добродѣтели, на полѣ где анђели божи живе.

Сићи се с њим заедно, млади читаоче, с' овог хрђавог пута, ако си већ на њѣму! ер овај страшни сан ће ти у будуће строги и неумолими судия бити. Па ако и ти некада овако тужно викао будеш: „Врати ми се још едном лепа младости моя!“ буди уверен да се неће повратити.

Посрбио:

У Н. Бечею, на Видов-дан.

П. Перић, ђакон.

Цар Леополд.

(Из отачаствене историе.)

1. ТУРЦИ НА БЕЧУ.

Прође преко 100 год. дана од несретне муачке битке, а у Угарској никако ништа на болѣ да пође. Средњи део Угарске и све дојне землѣ држаху непрестано Турци под своим кривим мачем, а источни део са Ердельом стаяше под њиовим покровитељством, које врло мало уђе беше од њиова господарства.

Аустрија е била приморана сву своју снагу на полѣ у Немачку извући, да одбие ону велику погубео, што оно за-

грозил римској цркви услѣд раздора по Немачкој. Тридесетогодишњи рат исцрпи сву снагу цара Фердинанда II и III, те за то доба не могаху цареви ни помишљати, да отимљу Угарску од Турака.

Тек кад се тридесетогодишњи рат године 1648. оконча, добије аустријска влада мах, да смишља како би Турке из својих земаља истерала, Тако се под царем Леополдом наследником Фердинанда III. започне поново рат са Турцима. Повод рату беху ерделски кнезови, кои у својој свађи Турке дозову, да их расправе, те и цара Леополда у рат увуку.

Турци са великим везиром Ахмет Ђуприлићем дођу год. 1663. са 100.000 войске, те опљачкају сву Угарску, заједно са Словачком и Моравском, и многа места од царске войске отму, која не моглоше великој сили одолети.

Док Турци плячкаше, дотле се спреме наши за одсудну битку и 1. Авг. 1664. ударе се с Турцима код св. Готхарда на граници Штајерској на реци Раби, где царски войвода Монтекула највише са Србима страшно Турке потуче, силу турску войску изсече и подави, сав турски табор отме и султана натера, те мора на 20 година мир учинити.

После овога мира приметне се рат са Французима, кои вавек велики непријатељи немачких царева бяху. Уз то се одма дигну по Угарској и Ерделю буне, у коју буде позван и султан, те тако овај сам погази уговорени мир и обнови рат. И одма дође нѣгов велики везир Карамустафа са 250.000 войске овамо, па са ерделским кнезом сдружен пређе све дојне земље, и све горње отевши од царске войске падне год. 1683. са целом својом големом силом под Беч.

У овој великој опасности Беча, а са њим целога европског запада као и целог Хришћанства притеку Бечу у помоћ сви западни владоци, кои новцем, кои войском. Баварски кнез обећа 15.000 войске, саксонски подигне одма сву войску своју; и у осталим крајима Немачке покупи се такође знатна помоћ; али највећа помоћ дође из Польске, коју јуначки краљ Јован Собјевски сам собом доведе.

Док се ова војска скупљала дотле су Турци из својих силних великих топова непрестано Беч тукли, од 14. Јулија па до 12. Септ. У Бечу е било само 22.000 войске под управом славнога генерала Ридигер-Штаренберга.

Великих и тешких јада претрпише Бечлије за ово време обсаде. Од силних великих топовских зрна и каменја, што их

Турци из своих великих топова непрестано као кишу на Беч бацаше, бяху ови јадници непрестано у страу, да ће сви бити потучени. Од непрестаног беснога јуришања турска на све капие стрепише непрестано, да ће сви изсечени бити; а од лагумова што их Турци изпод землѣ копаху и барутом подпалываху стрепише непрестано, да ће сваки час у ваздух полетити. У нутри сваки дан све мањѣ войске, ер непрестано јуришајуће Турке одбияјући гинуше; притом и хране у граду нестане, а од свию страна од Турака обколѣви ни писма напољѣ послати немогоше, да своју невољу яве, и да помоћ ускори.

И при овој обсади Беча беше едном Србину суђено, да буде Бечу на избавленѣ. Преобукавши се у турско одело изађе с писмом иза града, прође кроз турски табор, све Турцима јуначке песме певајући, које радо слушаху, те свуда од паша чапшен кафом, прокраде се на другу страну Дунава до принца Лотриншког, који онде на остале помоћне войске исчекиваше, добије од овога писмени одговор, и истим начином прође натраг кроз Турке, те донесе одговор у Беч, који се већ предати хтеде, да се само још који час подржи.

Одма затим пристигну помоћне войске: польска и немачка, те са свию страна склопе Турке, који око Беча лежаху. Ту се заметне најкрвавија битка. Карамустафа буде страшно потучен. Од своје грдне войске едва толико прибере, да се могаше натраг од Беча повући, оставивши онде сав стан, у коме наши задобию 4000 центи барута, и 4000 ц. олова, 60.000 топовских танади, 8000 кола, 10.000 волова, 10.000 бивола, 5000 камила и преко 100.000 мерова жита, на 170 топова и небројно оружјѣ и заставе.

2. ОСЛОБОЂЕНЉ БУДИМА.

Овим поразом Турака на Бечу започеше оне славне победе аустријанскога оружја над Турцима, којима ови мало по мало сасвим из ове стране избачени буду.

Одма после ослобођења Беча ударе сдружене хришћанске войске у Угарску, да и њу ослободе, која небројних и нечувених зала од турскога насиља претрпи. Најпре посеку 6000 Турака на Староме граду (Алтенбургу) после их код Парканя на 13.000 које посеку, које подаве ил' живе похваљаю. Идуће године изсеку их код Острогона на 12.000, и многе топове отму, где се особито покажу три славне србске войводе: Јован Манастирлија, Павле Коморанац и Лазар Будимац.

www. Одма затим разбию Турке код Новог замка (Найхайзла) где их многе исеку и 90 топова отму. Међутим потуку Срби Турке у Славонији, у Хрватској и у Далмацији, у Лици и Крбави и продру за њима у Босну.

Следеће године 1686 очисти царски војвода Карло Лотриншки сву земљу до Будима од Турака, освоји Пешту обседне Будим и јуначким га јуришом од Турака отме, где се опет оне три србске војводе славно отликоваху. Силни Турци ту падоше и силно турско оружје наши ту задобише. Тако се после 145 година опрости и Будим од погана турска господарства.

Едан догађај, који се при обсади и ослобођењу Будима догодио, вредан је, да га споменемо:

Едан од турских заповедника (бегова) по имену Хамза беше пре више година ухватио мађарскога грофа Петра Цапара, који се више пута противу Турака јуначки борио, пак већ незнајући, како да се Петру освети стане га презати у плуг и на њму орати. Гроф овај срећом некако утекне од Хамзабега. При ослобођењу Будима падне Хамза жив нашим у шаке. Одма га ови предаду грофу Цапару, који се такође при освајању Будима врло јуначки показа. Хамза не надајући се никому добру узме одма отрова, али како се задиви Турчин, кад га Цапар прихвати, па на место освете рече: „Ти си слободан, све ти је опроштено, и нико ти ни длаке дирнути не сме, ја ћу те у твоју земљу одиратити.“ Ове речи толико бега до срца косну, да на смрти Христову веру прими и на Цапаровима рукама издане.

Кад Турци изгубе Будим повуку се доле преко Баранџ Осеку. Наша војска удари за њима и ослободи све пределе до Драве, где люто Турке на Печую и на Шиклошу разбише. И овде се Манастирлија са својим јуначким Србима славно показа.

Идуће године дођу Турци опет са новом великом војском у Угарску, али буду код Харканија близу Муачкога поля, где оно страшни Сулеман пре 160 година Угарску зароби, тако страшно потучени, да их преко 20.000 ту мртвих паде, и све благо везирово и сва ратна опрема паде нашим у шаке. И овом је приликом едан млад Србин дошавши из турска табора доказао нашим, где и како Турци леже и водио их је, те сила допринео, да се ова битка онако сретно оконча.

Одма затим истерају наши Турке и из целе Славоније,

окром неких тврђих места и претераю их преко Саве; а идуће их године истераю и из Београда, после и из Видина; на Нишу их преко 10.000 изсеку и генерал Пиколомин продре до Приштине и отме Арбанаску, а войвода Баденски изсече их на 6000 код Градишке, и освои већи део Босне. У свима овим победама сила су припомогли и ово страни али особито онострану Срби, да Турци онако страдаше.

Ове победе аустријске буду француском краљу зазорне, те стане у немачке земље упадати и освајати их. То примора цара Леополда да све оружје на њега окрене. Ово видећи Турци дигну поново велику војску под великим везиром Ђуприћем, те опет отму Видин и Београд и нека места и на овој страни. Наши се борише јуначки, али са малом силом, јер велика војска беше на Французу, не моглоше великој турској сили одолети, те тако се учини, баш као да хтеде срећа царску војску да остави.

(Продужиће се.)

Бесѣда о школи и њеном значењу.

(Говорило дѣте Томо Человић из Требиња, ученик IV. разреда у школи манастира Житомишлића, пред полугодишњим испитом 186%).

Пун сладке радости и утјехе, ступам ја данас пред вас љубезна обштина, господо и моя мила браћо! да укратко о ползи науке, коју школа даје прозборим.

Мила браћо! школа је као врт, у коме се дрва саде. Дрва, која се у овом врту саде, то смо ми мила браћо, који се васпитавамо, да добри и ваљани људи временом постанемо. Баштован и радни овога врта јест наставник — учитељ наш. Да би дрво могло у своје времедобар плод приносити, потребна му је велика нега и надгледанје баштованово. — Има дрва, која и без неге и без надгледанја вртара доносе плод, али плодови ови јесу хрђави, дивљи и немогу се јести — оваковим дивљим дрвима, налице она дѣца, која или не иду или врло рѣдко иду у школу, и зато им ум и срце остаје без неге не облагорођено; они су зато после сурови, неизображени и покварени људи, који нису скоро ни од какве користи свѣту — хоће ли се пак, да нам дрво добар плод донесе, с којим се људи обрадовати и насладити могу, то мора и вртар да околно њега ради! он га мора од сваке штете чувати, таманити по њему штетну животињу и црве,

кой му корен подгризаю и цвѣт му трую; мора свуда наоколо злу траву плевити, да не би она младо дрво загушила; мора дивлѣ изданке и непотребне оmlадке обесѣцати; мора га на врѣме заливати, и земљу около нѣга мекшати, и на нѣга добар навртак наврнути. — Тако исто видите любазна браћо! мора и учитель с нама чинити, када нас учи и васпитава, за да едном добри и користни люди будемо; он обраћа сву своју мисао и снагу на нас; добар заметак и сѣме невиности, добродѣтели и побожности, кое се у срдцу нашем налази, он безодморно чува и гаи, да оно све яче и напредније у нама бива; он нас чува од грѣха, од прелести и преваре; он чува и треби из срдца нашег зле склоности и страсти: лажливост, упорство, срдитост, непослушност и т. д. а мѣсто тога сади у млађана срдца наша вѣру и добродѣтель, и дае нам различна знаня, коя ће у своје време богате плодове принети. — Вртар привезуе младо дрво за яко колѣ, да управо расти и да има добар подупирач, противу вѣтра, да га не обори или не сломие. И ми, любезна браћо! и ми потребуемо подупираче, да неваляли и жестоки вѣтар свѣтскога лукавства и злоће не обори невиност нашу, а ти подупирачи есу наши наставници, родители и учители! — Благо оной кући, благо оной школи, гдѣ су родители, учители и обштинари яки подупирачи дѣци и ученицима, око' кои се дѣтиня душа може снажно држати, за да се управи горе к Богу, одкуда долази сваки благослов и напредак. —

Из досад реченога можемо, любезна браћо, познати, како е користна ова школа, будући да се ми у нѣой васпитавамо и одгајмо, да постанемо добри и ваљани чланови нашег милог народа србског, и послушни синови свете православне цркве наше; у школи се овой полагае основ и временой и вѣчној срећи нашой, о чему ћемо саде мало јасније прозборити. —

О како врло често и од нискога рода люде запада у свѣту велика срећа због тога, што су као дѣца у својој младости у дому и у школи добру се научили. — Прекрасни Јосиф постаде старешина у Мисиру и сѣдио е први цару Фараону до колѣна; Давид, младо пастирче, постаде царем израильским; побожна Јудита постаде ослободителька роднога мѣста свога Витулије; мудра Естира постаде царица персиянска и бранителька народа израильског. Питам сада: чим и како она два младића Јосиф и Давид, и оне две женскиње Јудита и Естира до такове части и славе дођоше? Истина да су се у

тоне показала дивна дѣла божиег промисла; али доиста и чрез мудрост и добродѣтель своју, коју су они као дѣца у школи, или барем у домаћој школи своих родитеља научили, и зато заслужише код Бога тако велики благослов и тако богату милост. — Па и данас имаде много и много таквих примѣра, гдѣ дѣца престога и низкога рода, до највеће части и славе допире. А гди су они положили основ среће своје? Гди на другом мѣсту, ако не у школи, гди су много добра видели, чули и научили. Напротив пак многа дѣца од знаменитих и богатих родитеља, упадоше у велику потребу и невољу за то, што нису у школи ништа доброга научила. — Често уздали би се они у своје богатство и велико иманѣ, у велико достојанство, господство и власт своих родитеља и т. д. те зато неби употребили врѣме младости на добро, онда кад су могли ласно многе користне ствари научити. Касно се потом сѣтнеше, да су лудо радили, ер им иманѣ незгодом којом пропаде, родитељи им поумираше, а они се у својој младости не учеше ни толико, да би могли себе као што треба издржавати.

(Свршиће се.)

Народна песма.

Кнез Лазаре намолио мобу
Сто момака, двеста девојка
Сто момака крушевски јунака
Да појаню пшеницу бѣлицу.
Изпод бѣла града Крушевца
Сто момака, двеста девојка,
Сто српова, хиљаду крстова.
Око' подне Кнез Лазаре дође
Да надгледи под Крушевцем мобу,
Да надгледи, да в благослови,
Са Милицом са србском царицом;
Па он пође беседити моби :

„Благослови, Боже, мою мобу,
„Благослови, шеницом наспори,
„Да я могу приранити войску,
„И сву мою у Србији сталеж;
„Све ми здраво и весело било,
„Све весело и Бога славило
„Што малено то големо било,
„Што големо то поштено било!“
Боже мили на свему ти фала,
Штогод рече србски цар Лазаре
Под Крушевцем надгледају' мобу
Што год рече од Бога се стекло.*)

Припослао : Гр. Вид.учитељ.

*) Ова се песма пева као : „Паде стража код Томашеваца.“